

NOËL !

Carols,
liedekens
& polyfonie

EGIDIUS KWARTET: *peter de groot marco van de klundert hans wijers donald bentvelsen*

Wat moeten we nog zeggen over Christmas carols? Het is een bijna primitief soort, bijna bedwelmend genot om ze te zingen en te beluisteren. En moeten we nog weer eens gaan uitleggen dat wij ons specialiseren in renaissance muziek? Daar komt U toch in december niet voor? Wij ook niet. We zingen vandaag omdat het zo *zalig* is om kerstmuziek te zingen. En dat is een curieus iets; je herkent muziek voor de kersttijd vrijwel onmiddellijk, er is iets in dat in andere muziek ontbreekt. Het heeft niet eens met belletjes of eindeloze gloria's te maken. Er zit een bepaald soort innigheid ingebakken, zelfs als het kerstlied wat uitbundig is. Het maakt daarenboven ook nauwelijks verschil uit welke tijd het kerstlied is. Innigheid en warmte klinken schijnbaar door de grenzen van stijlen heen, en omdat te bewijzen zet het Egidius Kwartet onbekommerd de zeer Engelse 20ste eeuwse William Walton naast de 16^e eeuwse Lage Lander Gheerkin de Hondt en de Amerikaanse dominee Burt naast priester Clemens non Papa.

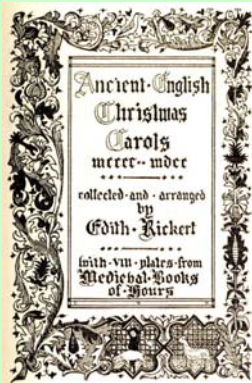
De onvergetelijke **GODFRIED BOMANS** heeft geprobeerd de kerstinnigheid te verklaren. Zijn beschouwingen vormen de rode draad in het eclectische programma.

What cheer? Good cheer! *	William Walton	1902-1983
What are the signs Adam lay ybounden Het viel eens hemels dauwe *	Alfred S. Burt arr Boris Ord Guilielmus Messaus	1920-1954 1897-1961 1589-1640
The blessed son of God Ave Maria *	R. Vaughan Williams Benedictus Appenzeller	1872-1958 ca. 1488-na 1558
Coventry carol O suver maecht van Ysrahel The virgin's cradle hymn *	arr Martin Shaw Anoniem Edmund Rubbra	1875-1958 15 ^e eeuw 1901 - 1986
Once as I remember Quem pastores laudavere Noel *	arr Charles Wood arr. John Rutter Antoine Busnoys	*1959 *1945 ? - 1492
Gloria	Gheerkin de Hondt	fl. 1520-1550
<i>pauze</i>		
Jubilate Deo omnis terra *	Gheerkin de Hondt	
Ah, bleak and chill the wintry wind Jesu Parvule Symeons lof sanck Some children see Him Nu syt wellekome *	Alfred S. Burt Alfred S. Burt Clemens non Papa Alfred S. Burt Anoniem	ca. 1510-1556 16 ^e eeuw
Magnificat *	Jean de Richafort	1480 (?) - 1547(?)
Lullay my liking Een kint gheboren in Bethlehem *	Gustav Holst Anoniem	1874-1934 16 ^e eeuw
Deck the Halls Au Saint Nau Ding dong merrily on high	arr. PdG Anoniem arr. Charles Wood	15 ^e eeuw

Toelichting bij het programma.

Gheerkin de Hondt, afkomstig uit Brugge, verwierf faam als zangmeester van de Illustre Lieve Vrouwe Broederschap in 's-Hertogenbosch. De twee composities van Gheerkin in dit programma, het *Gloria* uit zijn Missa "Panis quem ego dabo" en het motet *Jubilare Deo* zijn beide afkomstig uit het beroemde muziekboek van een Brugse koopman. Ondanks zijn Zwitsers klinkende naam was **Benedictus Appenzeller** Vlaming. Hij was zanger en zangmeester te Brugge waar hij wellicht Gheerkin de Hondt onder zijn hoede heeft gehad. Zijn Ave Maria is afkomstig uit het motet *O magnum mysterium*, op de tekst van de 4^e responsorie voor kerstdag. Wij zingen de versie uit het Leidse Koorboek van 1549. **Clemens non Papa** werkte evenals Appenzeller en De Hondt voor de Illustre Lieve Vrouwe Broederschap in Den Bosch. De vreemde toevoeging Non Papa komt voort uit de behoefte hem niet te verwarren met een andere bekende Bruggenaar: Clemens Papa. De *lofzang van Simeon* is afkomstig uit de Souterliedekens (Souter=psalm). Het zijn de vroegste meerstemmige zettingen van berijmde psalmen in het Nederlands.

Toch een paar opmerkingen over een paar sleutelfiguren in dit programma:

De bestudering van Engelse volksmuziek en de muziek uit de renaissance heeft een bepalende richting gegeven aan de carrière van **Ralph Vaughan Williams**. Hij heeft als geen ander aan de verbreiding van dit nationale cultuurgood bijgedragen, juist door zijn eigen creatieve verwerking ervan. Hij geloofde in een kunst die op nationale bodem opbloeit en gevoed wordt door het leven van de gemeenschap. De melodie van *The Blessed son* heeft dan ook alle schijn een volkslied, niet is minder waar. **Gustav Holst** ontmoette Ralph Vaughan Williams aan het Royal College of Music. Ze werden vrienden. Ralph had een grote invloed op Holsts persoonlijkheid en componeerstijl. Als hij terugkomt uit het Midden Oosten (1^e wereldoorlog) schrijft hij vooral sombere muziek. Een somberte die heel af en toe door ontroerend lieve kerstmuziek wordt onderbroken.

De autodidact **William Walton**, woonde en werkte de helft van zijn leven op het Mediterrane eiland Ischia. Hij volgde als het ware Vaughan Williams op als de filmmuziek. Effectief is zeker ook het openingsstuk van dit programma!

Alfred S. Burt kwam uit een Amerikaans domineesgezin. Hij wijdde zijn korte leven aan jazz en dansmuziek maar maakte elk jaar, bij wijze van kerstgroet voor zijn familie een carol.

Quem pastores laudavere is een 14^e eeuws lied dat vooral in Duitsland, maar later ook in de Nederlanden bekend was. Het is hiermee het oudste kerstlied dat we zingen in het programma. De populaire Engelse, hedendaagse componist/arrangeur **John Rutter** wiens reputatie omstreden is vanwege zijn sentimentele stijl maakte het arrangement. Het prachtige lied *O suver maecht van Ysrahel* zingen wij uit een Utrechts manuscript dat te dateren is rond 1425 en thuis te brengen is in het Tertiariissenklooster van St. Agnes te Utrecht. De melodie van *Een kint ghebornen in Bethlehem* komt uit een 16^e eeuwse Duitse bundel maar zal ook in de Nederlanden bekend zijn geweest. De tekst heeft een analogie met het Latijnse lied Puer Natus in Bethlehem. *Au Saint Nau* is een typisch voorbeeld van Franse "Noëls" die zeker ook in de toen al internationaal georiënteerde Lage Landen geklonken zullen hebben. Ze zijn een overblijfsel uit de oude mysterie-spelen die op kerstmis werden gespeeld.

In een manuscript (Codex Smijers) dat toebehoorde aan de Illustre Lieve Vrouwe Broederschap van Den Bosch is één van de oudste polyfoon gezette Nederlandstalige kerstliederen overgeleverd: *Nu syt wellekome*.